

Çin Mitolojisindeki Kadın Karakterler: Shan Hai Jing Eseri Üzerinden Bir İnceleme*

Didem Yılmaz**

Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kayseri, Türkiye

* Bu çalışma, 4. Asya Dilleri ve Edebiyatları Uluslararası Sempozyumu'nda 2-3 Şubat 2017 tarihinde Hindistan'da sunulmuş ancak basılmamıştır.

Öz

Bu makalenin konusu Çin'in ilk coğrafya eseri olarak bilinen Shan Hai Jing (Dağlar ve Denizler Klasik) üzerinden antik dönem Çin kültürünün incelenmesidir. Eser, temelde bir coğrafya kitabı olmakla beraber tarih, etnoloji, mitoloji, din, zooloji, botanik, mineral bilimi ve tıp gibi farklı alanlarda birçok bilgi içermektedir. Yazarı ve yazıldığı dönem yaklaşık iki bin yıldır tartışılmalı Dağlar ve Denizler Klasik, içeriğinin zenginliği nedeniyle de bilim dünyasında halen gündemde olmayı sürdürmektedir. On sekiz bölümden oluşan eserde bilimsel icat ve uygulamalar, cerrahiden koruyucu hekimliğe uzanan geleneksel tıp, mit ve efsaneler, bu mit ve efsanelere karışmış gerçek tarihsel olaylar, dini inançlar ve büyücülük vb. geniş bir konu yelpazesinde ayrıntılı bilgiler bulmak mümkündür. Bu çalışmada; Shan Hai Jing'in zengin içeriği ile birlikte Antik Çin kültüründe kadın ve kadına yaklaşım ayrıntılı bir biçimde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Shan Hai Jing, Klasik, Dağlar, Denizler.

Female Characters in Chinese Mythology: A Review from Shan Hai Jing

Abstract

The subject of this paper is the examination of the ancient Chinese culture via Shan Hai Jing (The Classic of Mountains and Seas), which is known as the first geographical work of China. While basically being a geography book, the work contains lots of information about many different areas such as history, ethnology, mythology, religion, zoology, botany, mineralogy, and medicine. The Classic of Mountains and Seas, whose author and the time of writing have been subjects of debate for nearly two thousand years, still maintains to be on the agenda in the scientific world, due also to the richness of its content. In the work consisting of eighteen parts, it is possible to find detailed information on a wide range of subjects, such as scientific

Makale Bilgileri /
Article Info:

Gönderim / Received:
05.01.2018
Kabul / Accepted:
26.01.2018

** Sorumlu Yazar /
Corresponding Author:

Erciyes Üniversitesi,
Kayseri, Türkiye
didem@erciyes.edu.tr

Atıf için / To cite this article:

Yılmaz, D. (2018). Çin mitolojisindeki kadın karakterler: Shan Hai Jing eseri üzerinden bir inceleme. *Curr Res Soc Sci*, 4(1), 18-28. doi: 10.30613/curesosc.375554

Bağlantı için / To link to this article:

<http://dx.doi.org/10.30613/curesosc.375554>

inventions and applications, traditional medicine ranging from surgery to preventive medicine, myths and legends, actual historical events mixed in these myths and legends, religious beliefs, sorcery, etc.. In this work, within the integrity of The Mountains and Seas, woman and womanhood particularly in ancient Chinese culture, will be attempted to be explained in detail.

Keywords: Shan Hai Jing, Classic, Mountains, Seas.

Giriş

Shan Hai Jing(山海经)¹, Çin'in yazılı kültür mirasının en eski eserlerindendir. Shan Hai Jing; tarih, coğrafya, etnoloji, mitoloji, din, zooloji, botanik, mineral bilimi ve tıp dahil olmak üzere birçok alanı ihtiva eden içeriği ile Çin kültürünün temellerini gözler önüne sermektedir. Çin tarihinin ilk coğrafya kitabı olmasının yanında geniş bir yelpazede ele aldığı konularla aynı zamanda ansiklopedik nitelik taşımaktadır. 31.000'in üzerinde sözcük kullanılarak yazılan eserde, aynı zamanda 4000 yıllık Çin tarihinin efsanevi ve mitolojik hikâyelerini de bulmak mümkündür. Zira, farklı yerlerdeki dağların ve nehirlerin tarifine dayanarak Shan Hai Jing birçok mit ve efsane kaydetmiştir. Bunlardan “Jingwei'in Denizleri Doldurması”, “Kuafu'nun Güneşi Takip Etmesi”, “Gonggong'un Öfkeli Bir Şekilde Buzhou Dağını Sarsması”, “Nüwa'nın Gök Kubbeyi Onarması”, “Houyi'nin Güneşi Yukarı Fırlatması”, “Da Yü'nün Taşkınları Durdurması” ve “Huangdi'nin Chiyou'yu Yakalaması”, Çin halkının ruhunu yansıtan mitlerdir ve Çin ulusunun ruhsal hazinesini yansıtır (Yang, 2010, s. 25). Dolayısıyla, Shan Hai Jing'deki mitler; evrenin yaradılışından kabile ve boy ecdatlarına, büyük seli anlatılardan savaflara ilişkin olanlara hatta keşif ve icatlara kadar çok farklı alanlara ait inanışları konu edinmektedir. Bu çalışma Shan Hai Jing'in orijinal metninde yer alan efsane ve mitlerin kadın kahramanlarının hikâyelerinden hareketle eski Çin kültürünü ele alıp yorumlamaya çalışmaktadır. Metin içinde geçen alıntıların kaynağı, Chen Cheng (陈成), Shan Hai Jing, Shanghai Guji Chubanshe, Shanghai, 2008 künyeli eserdir. Birebir orijinal metinden tercüme yapılmıştır. Alıntıların sayfa numaraları

dipnotlarda verilmiştir. Bu çerçevede öncelikle Shan Hai Jing ve yazarlarına ilişkin bilgilere yer verilmiş, ardından hükümdar eşleri, kızları ve cariyeleri, tanrıçalar ve sıradan kadınlar incelenmiştir.

Yazıldığı dönem ve yazarları epistemik cemaat içinde her zaman tartışma konusu olmuş olan Shan Hai Jing hakkında üç farklı görüş vardır. İlk görüşe göre, Shan Hai Jing MÖ. 2100 civarındaki önemli tarihsel figür olan Yü (禹) ve Boyi (伯益) tarafından yazılmıştır. Yü, MÖ. 2278 Hükümdar Shun (舜) döneminde meydana gelen seli önleyen ve ismi Çin'in ilk yazılı belgelerinde geçen bir kişi, Boyi ise ona yardım etmesi için görevlendirilen bir devlet memurudur. Bu iki isim Çin'deki selleri önlemek için tüm coğrafyayı keşfe çıkmışlar ve bu sırada Shan Hai Jing'i yazmışlardır. Yü, Çin coğrafyasını bölgelere ayırarak sınırlarını çizmiş, Boyi ise toprakların verimliliğine göre vergileri belirlemiştir. İkinci görüş, Shan Hai Jing'de geçen antik Çin mitlerinin nerede ise tamamının Chu Ci'dan (楚辞) alındığı şeklindedir. Ve muhtemelen bu eser, ilk bölümleri Savaşan Beylikler döneminde son bölümü ise Han hanedanlığının ilk yıllarında Chu halkı tarafından yazılan anonim bir yapıttır. Kitabın yazarına ilişkin çağdaş bilim insanlarının güncel çalışmaları yeni bir hipotezi öne sürmüştür. Buna göre eser, Hindistan'dan Çin'in farklı bölgelerine yapılan bir seyahatin hikayesidir. Çin'deki yer ve obje isimlerine, ölümsüzlerin ve ilginç varlıkların tasvirlerine dair bilgiler vermekle kalmayıp, bir sutra veya kutsal kitap olarak da adlandırıldığından Savaşan Beylikler Dönemi'nde Mo Zi'nin (墨子) öğrencisi olan Suichaozi (随巢子) isimli bir Hintli tarafından yazılmıştır (Yang, 2010, ss. 17-19).

Söz konusu üç teori de Shan Hai Jing'in Eski Çin'in hayatı hakkında somut gerçeklere dayanan ve aynı zamanda bu gerçeklikler çerçevesinde üretilen mitolojik kahramanlar hakkında ayrıntılı bilgiler verdiğini kabul etmektedir. Dolayısıyla eserin mitolojik kadın kahramanları da antik Çin medeniyetinde kadın ve konumuna ilişkin gerçeklere işaret etme potansiyeline sahiptir. Eserde, önemsiz cariyelerden savaş

kahramanlarına, cadılardan büyücülere, doğurganlığın simgesi olan tanrıçalardan evrenin yaratılışına kaynaklık eden tanrıçalara kadar birçok kadından bahsedilmektedir.

1. Hükümdar Eşleri ve Kızları ile Cariyeler

Shan Hai Jing'de geçen efsanevi hükümdar eşleri, kızları ve cariyelerin hikâyeleri, özellikle beş hükümdarın aileleri ile ilgili verilen bilgiler arasında bulunabilir. Çin klasiklerinde geçen Beş Hükümdar (五帝) döneminin bilinen hükümdarları; Huang Di (黄帝), Yan Di (炎帝), Zhuan Xu (颛顼) ve Shun'dur. Ancak Shang Hai Jing'de geçen hükümdarlardan beşincisi olarak Di Jun'e (帝俊) başka bir klasik eserde rastlanılmamıştır. Bununla birlikte, Shan Hai Jing eserini yorumlayabilmek için Beş Hükümdar dönemini iyi anlamak gerekmektedir. Söz konusu hükümdarların ortak özelliği tanrı-hükümdar oluşlarıdır. Çin'in insan olan ilk ataları olarak anılırlar. Eserde bu dönemin hükümdarlarına ait oldukça fazla bilgi vardır. Her ne kadar efsanevi de olsa Çin halkı inancının bir parçasıdır. Dolayısıyla bu efsanevi imparatorların isimleri farklı olarak geçse de pek çok antik Çin kaynağında bu isimlere rastlamak mümkündür. Örneğin; Çin tarih yazımına büyük katkısı olan Sima Qian (司马迁) tarafından yazılmış Shi Ji (史记) adlı Tarih Kayıtlarında bu döneme ait imparatorlar iki bölümde açıklanmıştır: Qin Shi Huang (秦始皇) bölümünde üç kral olarak Tian Huang (天皇), Di Huang (地皇) ve Tai Huang (泰皇) alınmıştır (Xü, 2004, s. 75). Beş imparator ile ilgili olarak Wu Di bölümünde Huang Di, Zhuan Xu, Di Ku (帝喾), Yao (尧) ve Shun adları geçmektedir (Xü, 2004, ss. 1-11). Bu bölümde Shan Hai Jing'de geçtiği şekli ile efsanevi hükümdarlar ve aileleri üzerinden kadın kahramanlar incelenecektir.

1.1. Huang Di ve karısı Lei Zu (嫫祖)

Huang Di, MÖ. 2717-MÖ. 2599 yılları arasında yaşadığı düşünülen, antik dönem Xia Hua (夏华) ulusu lideri beş imparatorun ilki olarak bilinmektedir. Bazı kaynaklara göre soyadı Gongsun (公孙) olarak geçmektedir. Tarihte Sima

Qian ilk defa ona Xuan Yuan (轩辕) demiştir (Xü, 2004, s. 1). Huang Di'nin hayvan formu ise Huang Long (黄龙)'dur. Çinlilerin kendilerinin ejderha soyundan geldiğine inanmalarının bir sebebi de belki Huang Di'nin hayvan formudur. Han Hanedanlığı döneminde ona Huang Shen (黄神) bile denmiştir. Bazı klasiklerde Lei Shen (雷神) olarak da adlandırılmıştır. Shan Hai Jing'de Huang Di'nin karısı Lei Zu ve ondan türeyen soyağacından bahsedilmektedir:

Bataklık kumunun doğusunda, Hei Irmağı'nın batısında Zhao Yun ve Si Zhi toprakları vardır. Huang Di'nin karısı Lei Zu, Chang Yi'yi dünyaya getirmiştir. O dünyaya geldikten sonra Ruo Irmağı'nın yanında yaşamıştır. Daha sonra Han Liu'yu dünyaya getirmiştir. Onun uzun kafası, küçük kulakları, insan suratı, yaban domuzu vücudu vardır ve tüm vücudu pulla kaplıdır. İki bacağı bitişik, ayakları domuzunkine benzer. Nao ailesinin kızı A'nü ile evlenir ve Hükümdar Zhuan Xu dünyaya gelir (Chen, 2008, ss. 372,373).

Shan Hai Jing'de Huang Di'nin eşinin Lei Zu olduğu bilgisi açıkça vurgulanmıştır. Tarihte Lei Zu halka ilk defa ipek yapımını öğreten kadın olarak bilinmektedir. Çin ekonomisinin temelini oluşturan ve kültüründe çok önemli bir yer tutan ipek işlemeciliğinin halka bir kadın tarafından öğretilmesi üzerinde dikkatle durulması gereken bir hususu teşkil etmektedir.

1.2. Yan Di'nin kızı ve ailesindeki diğer kadınlar

Yan Di'nin bazı kaynaklara göre ismi Shen Nong'dur (神农), Çin'in ilk tarım tanrısı, sabanı icat eden kişi olarak bilinmektedir. Prof. Dr. Bülent Okay'ın Çin Efsanelerinde Güneş adlı makalesinde Yan Di güneş tanrısı olarak geçmektedir. Bir tarım toplumu olan Çinlilerin tarım ve güneş tanrısının aynı kişi olarak ifade edilmesinin çok da ilginç olmadığını savunmaktadır. Yine aynı makalede Yan Di güneş tanrısı olarak; karanlık ve kötülükleri kovar, doğruluk ve iyiliğin sembolüdür der. Tarım tanrısı olarak ise bitkilerin büyümesinden sorumludur. Okay, aynı zamanda Yan Di'nin bitkilerden ilaç

elde eden ve insanlara şifa dağıtan ilaç tanrısı formuna da dikkat çekmektedir (Okay, 1985, ss. 163,164). Nü Wa (女娃), Shan Hai Jing'de şöyle anlatılmaktadır:

“Yan Di'nin küçük kızının adı Nü Wa'dır. Doğu Denizi'nde yüzerken boğulur ve bir daha geri dönemez. Böylece kendini Jing Wei kuşuna dönüştürür. Her zaman ağzında tahta parçaları ve çakılları taşıyarak Doğu Denizi'ni doldurmaya çalışır” (Chen, 2008, s. 114).

Nü Wa'nın, Yan Di'nin kızı olduğu bilgisi metinde açıkça vurgulanmaktadır. Nü Wa'yı Fajiu dağıyla Jing Wei kuşu üzerinden ilişkilendiren Shan Hai Jing bu metinde insanın doğa karşısındaki amansız savaşını da yine bir tanrı-hükümdar kızı üzerinden sembolize etmektedir. Bu efsane günümüz Çininde yazılan çocuk kitaplarında sıklıkla işlenmekte hatta Nü Wa, bilgisayar oyunlarında dahi istediği biçime dönüşebilme özelliği ile güçlü bir kadın karakter olarak işlenmektedir. Dolayısıyla eserde çok uzun bahsedilmese de Nü Wa, günümüz Çin kültürünü bugün dahi etkilemeye devam eden efsanevi bir mitolojik kadın figürü olarak kabul edilebilir.

Shan Hai Jing'de yer alan ve Yan Di ile ilişkili bir başka kadın figürü olan A'nü Yuanfu (阿女缘妇) adlı eserde aşağıdaki gibi geçmektedir:

Yan Di'nin torunlarından biri Bo Ling'dir. Bo Ling, Wu Quan'ın karısı A'nü Yuanfu ile zina yapmıştır. Üç yıl süren hamilelikten sonra Gu, Yan ve Shu adında üç tane oğlan çocuğu doğurmuştur. Shu, oku ilk icat edendir, Gu ve Yan ise ilk zili bulan ve ilk müzik besteleyen kişilerdir. (Chen, 2008, s.379-380).

Metinde görüleceği üzere A'nü Yuanfu'yu diğer kadın kahramanlardan ayıran en önemli unsur Yan Di'nin torunu ile girdiği gayrimeşru ilişkidir. Bu ilişki, birçok ilklere imza atan torunlarla Yan Di'nin soyunun devamında önemli bir yer teşkil etmektedir. Bo Ling'in metresi olarak A'nü savaşı ve sanatın ilk mucitlerinin annesi olarak dikkat çekici bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3. Di Jun ve eşleri

Di Jun, antik Çin mitolojisinde geçen bir tanrıdır ve onun bir Tian Di (天帝) olduğu vurgulanır.

Tian dilimize gök ya da cennet olarak tercüme edilebilir. Eserde altı bölümde Di Jun hakkında bilgiye rastlanmakta ancak diğer klasiklerde bire bir bu isme ait bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Xi He (羲和), Shan Hai Jing'de tanrı hükümdar Di Jun'un karısı olarak geçen bir mitolojik kadın karakterlerden öne çıkan kahramandır.

“Güneydoğu Denizi'nin ilerisinde ve Gan Irmağı'nın deltasında Xi He ülkesi vardır. Xi He hükümdar Jun'un karısıdır. Gan Yuan suyunda güneşe banyo yaptırır. Xi He on tane güneş doğurmuştur” (Chen, 2008, s. 342).

İnsanlığın yaşam kaynağı olan Güneş tüm insanlık tarihi boyunca her zaman özel bir yere sahip olmuştur. Çin inancında güneş, tarım tanrısı olarak da görülmekte, iyilik ve doğruluğu sembolize etmektedir. Xi He'nin on güneş doğurması onun bir anlamda güneşin de yaratıcı olması olarak yorumlanabilir ki bu durum, onun Çin mitolojisinde sahip olduğu özel konumu göstermektedir. Okay, Çin Efsanelerinde Güneş adlı makalesinde Xi He ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

Chu Ze Bu Zhu adlı eserin Li Sao bölümünde ve Huai Nan Zi adlı eserin Tian Wen bölümünde de rastlanmaktadır. Buna göre: Di Jun adındaki tanrının eşi Xi He her sabah güneşi arabaya yükler. Bu arabayı altı adet Li Long çekmektedir. Yang Gu denilen yerden batıya doğru hareket ederler. Xi He, Xian Chi denilen bir su birikintisinde güneşi yıkar ve batıya doğru yollarına devam ederler. Yen Zi'ya kadar gelirler. Burada güneş, arabadan Meng Shui adındaki bir nehir içindeki Lu Yuan denilen derin bir deliğe düşer. Xi He arabasıyla geri döner (Okay, 1985, s. 162).

Dolayısıyla Xi He on güneşin annesi olmanın da ötesinde dünyanın hayat kaynağı olarak güneşin doğuşu ve batışından da sorumludur. Çin mitolojisinde doğaüstü olaylara ve tanrılara insani özellikler atfedilmesi çok olağan bir durumdur. Bunu Xi He'nin hikâyesinde de görmek mümkündür. Bir tanrıça on güneş doğurmakta, onlara banyo yaptırmaktadır. Hatta annesi ve bakıcısı olarak insani özellikleri ile de yüceleştirilmektedir.

Shan Hai Jing’de Di Jun’ün karısı olarak geçen diğer iki karakter ise Chang Xi (常羲) ve E’huang (娥皇)’dır.

“Burada bir kadın ayı yıkar. Bu kadın Di Jun’ün karısı Chang Xi’dir. On iki tane ay dünyaya getirmiştir. Onları burada yıkayan ilk kişidir” (Chen, 2008, s. 352).

Chang Xi, karşımıza on iki ayı dünyaya getiren kadın olarak çıkmaktadır. Di Jun, Xi He ile evliliği neticesinde on güneşin, Chang Xi ile evliliği sonucunda da on iki ayın babası unvanına sahip olmuştur. Ancak Shan Hai Jing’de Di Jun’ün bir karısından daha bahsedilmektedir.

“Büyük topraklarda Rong Irmağı’nın sonuna erişebildiği Buting Dağı vardır. Orada üç vücutlu insanlar yaşar. Jun’ün karısı E’huang üç vücutluların ülkesinde atalarına bir çocuk verir. Buranın insanı soyadı olarak Yao’u kullanır. Onlar ak arpa yerler ve dört hayvanı ehlileştirmişlerdir” (Chen, 2008, s. 336).

Di Jun’ün üçüncü eşi E’huang’ın üç vücutlular ülkesinde dünyaya getirdiği çocuğuna değinilmiştir. O coğrafyanın insanının kullandığı soyadın Yao olması dışında bir bilgi verilmemiştir. Di Jun’ün eşleri olan ve yukarıda adı geçen üç kadın karakterin varlığı, birçok kadim kültürde olduğu gibi antik Çin’de de birden çok kadınla evliliğin olağan bir durum olarak görüldüğüne işaret etmektedir.

Antik dönem Çin efsanelerinde sıklıkla rastlanan diğer bir durum ise tek başına bir çocuk dünyaya getirmektir. Di Jun ile ilişkilendirilebilecek kadınlardan biri de aşağıdaki metinde adı geçen ve hiç evlenmeden çocuk dünyaya getiren bir soyağacından gelen bir kadın olarak Si Nü’dür (思女).

Burada Siyou beyliği vardır. Hükümdar Jun, Yanlong’u dünyaya getirmiştir. Yanlong, Siyou’u dünyaya getirmiştir. Siyou da hiç evlenmeyen Sishi’yı dünyaya getirmiştir. Sishi, Sinü adında bir kız çocuğu dünyaya getirmiştir. O da hiçbir erkekle evlenmemiştir. Buranın insanı ak darı ve hayvan eti yer. Dört hayvanı ehlileştirmişlerdir (Chen, 2008, s. 325).

1.4. Zhuan Xu’nun annesi ve dokuz cariyesi

Shan Hai Jing’de Huang Di’den çok sonra tahta geçen bir hükümdar olan Zhuan Xu hakkında onun Huang Di’nin torununun çocuğu olduğu bilgisi verilmiştir. Ancak Sima Qian tarafından yazılan Shi Ji’ye göre ise Huang Di’nin torunudur (Xü, 2004, s. 2). Hükümdarlık ismi Zhuan Xu’dur. Ayrıca İmparator Yan’ın torunlarından Gong Gong ile savaşı ve onu mağlup etmiştir. Bambu yıllıklarına göre ise Zhuan Xu on yaşında amcası Shao Hao’a yardımcı olmuştur. Yirmi yaşında imparator olmuştur. Takvime, astrolojiye ve dini reformlara katkıda bulunmuştur. Ataekilliği onaylamış ve akraba evliliğini yasaklamıştır. Bambu yıllıklarında “Bulutlara Cevap” Çin’in bilinen en eski şarkısının bestecisi olarak geçmektedir. Daha önceki başlıklarda Huang Di ile ilgili olarak yer verilen aşağıdaki metinde aynı zamanda Zhuan Xu’nun annesinden de bahsedilmektedir.

Bataklık kumunun doğusunda, Hei Irmağı’nın batısında Zhao Yun ve Si Zhi toprakları vardır. Huang Di’nin karısı Lei Zu, Chang Yi’yi dünyaya getirmiştir. O dünyaya geldikten sonra Ruo Irmağı’nın yanında yaşamıştır. Daha sonra Han Liu’yu dünyaya getirmiştir. Onun uzun kafası, küçük kulakları, insan surati, yaban domuzu vücudu vardır ve tüm vücudu pulla kaplıdır. İki bacağı bitişik, ayakları domuzunkine benzer. Nao ailesinin kızı A’nü ile evlenir ve Hükümdar Zhuan Xu dünyaya gelir (Chen, 2008, ss. 372-373).

Shan Hai Jing’de Zhuan Xu’nun dokuz cariyesinin (九嬪) gömülü olduğu yerden de bahsedilmektedir. Onun dokuz cariyesi eserin içinde iki ayrı bölümde geçmektedir.

“İmparator Zhuan Xu Wuyu dağının kuzeyinde doğmuştur. Dokuz cariyesi ise bu dağın kuzeyinde gömülmüştür” (Chen, 2008, s. 268).

“Han ırmağı Fuyu dağından akar. İmparator Zhuan Xu bu dağın güney yamacında gömülmüştür. Dokuz cariyesi de kuzey yamacına gömülmüştür. Bu dağ dört yılan tarafından korunur” (Chen, 2008, s. 314).

Shan Hai Jing’de iki farklı bölümde yer alan yukarıdaki ifadelerde mezarların yerinin farklılık gösterdiği dikkati çekmektedir.

1.5. Hükümdar Shun ve karısı Deng Bi (登比)

Shun, Beş İmparator döneminin son imparatoru olarak klasiklerde geçmektedir. Kendinden sonra geldiği düşünülen Yu, Xia Hanedanlığının kurucusudur. Shun o zamanki Çin topraklarını on iki bölgeye ayırmış ve bu bölgelere dağlara ve nehirlerle göre isimler atfetmiştir. Başkenti bugün ki Shanxi eyaletinin bulunduğu bölge olan Puban’a taşımıştır.

“Shun’un karısı Deng Bi’nin Xiaoming ve Zhuguang adında iki kızı vardır. Sarı nehrin büyük bataklığında yaşarlar. Onlar yüz li’likⁱⁱ alanı aydınlatan kutsal ışık yayarlar. Bazıları İmparator Shun’un karısına Dengbei demişlerdir” (Chen, 2008, s. 305).

Shan Hai Jing aynı zamanda kadını aydınlığın sembolü olarak da ifade etmektedir. Onun eşi Deng Bi’den olma iki kızının doğaüstü güçlerini bu şekilde anlatmıştır.

1.6. Di Zhi Er Nü (帝之二女)

Shan Hai Jing’de yine hükümdarlarla akrabalık bağları üzerinden bahsedilen bir diğer iki kadın da hükümdarın iki kızı olarak geçmektedir.

120 li daha doğuda Tongting dağı vardır. Burada tanrının iki kızı yaşar. Bunlar suyun derinliklerinde sürekli yüzerler. Rüzgarlar Lijiang ve Yuanjiang ırmaklarını birleştirdi. Şu anda ne zaman dokuz ırmak arasında gelip gitseler orada yağmur fırtınası olur. Burada insana benzer garip görünümlü birçok tanrı vardır. Sağ, sol ellerinde ve kafalarında yılanlar vardır (Chen, 2008, s. 234).

Shan Hai Jing’in Çinliler tarafından yazılmış açıklamalı eserinde burada geçen Di kelimesini Tian Di olarak yorumlamışlardır. Tian Di’yi dilimize gök tanrı olarak çevirebiliriz. Gök tanrının iki kızının doğa olaylarından biri olan yağmurdan sorumlu olmalarına dikkat çekmektedir. Ancak kızların isimleri hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır.

2. Tanrıçalar

2.1. Xi Wang Mu (西王母)

Dao düşünce ekolüne özgü bir tanrıçadır. Jinmu (金母) diye de adlandırılır. Xi Wang Mu ölümsüzlerin başkanı ve onların yaptıklarına göre cezalandırılmasından ve ödüllendirilmesinden sorumlu kişidir. Onun dokuz katlı yeşim taşı sarayı, ağaçlarının meyveleri mücevherlerden olan yedi sıra teras ile çevrilidir. Altın kumları olan lotus göllerinde ilahi sesli çok renkli tüylere sahip kuşlar beş erdemle alakalı şarkılar söyler şeklindeki betimlemeler bazı eserlerde geçmektedir (Du, 2014, s. 27). Xi Wang Mu, Shan Hai Jing’de aşağıdaki gibi anlatılmaktadır.

Yu Dağı Xi Wang Mu’nun evidir. Leopar kuyruklu ve kaplan dişli insana benzer. Kükremekte iyidir, darmadağınık saçlarını yeşim taşı ile süsler. Gökyüzünden gelen afetlerden ve beş yıkıcı güçten sorumludur. Kafasına taktığı mücevher ile Xi Wang Mu uzun dar masaya dayanıyordu. Güneyinde ona yemek getirmekle görevli üç tane yeşil kuş vardır. Kun Lun Dağı’nın kuzeyinde yaşamaktadır (Chen, 2008, s. 60).

Leopar ve kaplan gibi gücü temsil eden hayvanlara benzetilen Xi Wang Mu ürkütücülük gibi bugün eril olarak nitelendirilen özellikleri taşımaktadır. Gökyüzü onun hakimiyetindedir ve insanlar bu tanrıçanın gazabından korkmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri açısından bakıldığında Shan Hai Jing’de Xi Wang Mu’nun tasviri hiç de dişil özellikler taşımamaktadır.

Ancak Xi Wang Mu ile alakalı daha sonraki yazılarda özellikle Tang Hanedanlığı dönemi boyunca popüler Dao düşüncesinin etkisinde kalınmıştır. Bu eserlerde tanrıça Xi Wang Mu, cennetin güzel efendisi konumuna yükseltilmiştir. Ancak aynı zamanda gücü temsil eden yönleri törpülenerek insan olarak tasvir edilmeye de başlanmıştır. Sonsuz hayatın sembolü olan Anka kuşu ile birlikte ölümsüzlük şeftalisinin koruyucusu olmuştur.

2.2. Nü Wa (女娲)

Çin yaratılış efsanesinde Pan Gu gökyüzü ile yeryüzünü birbirinden ayırıp yorgun düşünce

kendi bedeninden dünyayı, yani gezegenin doğasını yaratmıştır. Bir tanrıça olan Nü Wa ise sarı toprağı bir araya getirerek elleriyle insanları yapmıştır. Dolayısıyla Nü Wa, doğanın en seçkin varlığı olan insanı kendi emeğı ile yaratan bir tanrıçadır. Nü Wa'nın bu kimliğı ile kadın cinsiyetine özel bir anlam ve güç verdiğini söylemek mümkündür. Nü Wa toprağı elleri ile yoğururken yorgun düştüğünde ise bir ipi sarı toprağı salarak daha çok insanı daha hızlı yaratmış, elleri ile yarattığı insanlar soyluları oluştururken, ipe yarattıkları halk tabakasını oluşturmuştur. (Wang, 2003, ss. 96-99) Bu inanç, Çin toplumsal tabakalaşma sisteminin temelinde kadın emeğinin bir sembolü olarak yorumlanabilir. Ancak Shan Hai Jing'de yaratıcı tanrıça Nü Wa başka bir yönü ile ele alınmıştır.

“Burada on tanrı yaşar. Bu tanrıların ortak adı Nü Wa'nın bağırsaklarıdır. Hepsi Nü Wa'nın bağırsaklarından dönüşmüştür. Onların yaşadığı topraklara Li Guang denir. Yolun çaprazında yaşarlar” (Chen, 2008, s. 346).

Dolayısıyla Shan Hai Jing, Nü Wa'yı Li Guang topraklarıyla burada yaşayan on tanrı üzerinden ilişkilendirmektedir. Bu tanrıların Nü Wa'nın bağırsaklarından oluşmuş olması tanrıçanın yüksek statüsünün bir göstergesidir.

Başka bir Çin klasiğı olan Huainanzi'da Nü Wa beş farklı renkte olan beş farklı taşı eriterek gökyüzünde açılan delikleri yamalayarak gök kubbenin onarımını gerçekleştirmiştir (Wang, 2003, s. 98).

Yaratılış efsanesinin bir parçası olan Nü Wa farklı metinlerde de karşımıza Üç Kral Beş İmparator olarak bilinen dönemde yaşayan bir karakter olarak çıkmaktadır. Yarattıklarının yanı sıra medeniyetleri bir araya getirendir. Nü Wa resimlerinde yılan kadın formunda tasvir edilmektedir (Zhang, 2010, s. 481).

2.3. Wu Luo (武罗) ve Huang Di Nü Ba (黄帝女魃)

Shan Hai Jing'de Çin mitolojilerinde yaygın olarak bilinen tanrıçaların dışında tanrıça olarak adı geçen iki kadından daha bahsedilmektedir. Wu

Luo ve Huang Di ve Nü Ba isimleri ile zikredilen bu kadınlarla ilgili metinler aşağıdaki gibidir:

On li daha doğuda Qingyao dağı vardır. Burası Tian Di gökyüzü tanrısının gizli sarayıdır. Kuzeyde bir ırmağın kıvrımı vardır ve bu ırmakta çok fazla yaban kazı vardır. Güneyde ki ırmakta bir adacık vardır. Burası Da Yu'nün babasının ayıya dönüştüğü yerdir. Burada çok fazla sümüklü böcek ve deniz kabuğu vardır. Bu dağ Tanrıça Wu Luo'nun sorumluluğundadır. Onun insan surati ve leopar çizgileri vardır. İnce beli ve beyaz dişleri vardır. Kulaklarında metal takılar vardır ve şingirdayan yeşim taşı gibi ses çıkarır. Bu dağ kadınlar için çok uygun bir yerdir (Chen, 2008, ss. 160-161).

Shan Hai Jing'de tanrıça sıfatı ile geçer. Diğer tanrıçalarla ortak özelliğı insan hayvan formunda olmasıdır. Eserde tanrıça ile alakalı başka bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Gong Gong'un kulesi Xi Kun Dağı'ndadır. Okçular kuzeye ok atmazlar. Orada Huang Di'nin yeşil kıyafetli Nü Ba'sı vardır. Chi You bir keresinde ordusunu arttırıp Huang Di'nin ordusuna saldırmıştır. Huang Di, Chi You'un ordusuna Ji Zhou'da saldırmaması için Ying Long'aⁱⁱⁱ emir verir. Ying Long tüm suyu biriktirir. Chi You ise yağmur ve rüzgâr tanrısını çağırır ve büyük bir fırtına başlatır. Bunu gören Huang Di, Nü Ba'yı yağmuru durdurması için göğe yollar. Nü Ba, Chi You'u öldürür ve tekrar göğe yükselemez. Yaşadığı yer kuraklığa maruz kalır. Shu Jun bunu Tian Di'ye rapor eder. Tian Di onu Chi Irmağı'nın kuzeyine yerleştirir. Daha sonra Shu Jun tarımdan sorumlu olur. Nü Ba hep kaçmak ister. Onu kovmaya çalışarak şunları söyler: “Tanrıça kuzeye git.” Böylelikle su kanalları tekrar açılır ve hendeklerle buluşur (Chen, 2008, s. 365-366).

Bu metinde Huang Di ve Chi You'un arasında geçen savaşa tanık olmaktadır. Bu savaş Çin mitoloji tarihinde birçok kaynaktan işlenmekte ve önemli bir yer tutmaktadır. Tanrıça Nü Ba Huang Di'ye yardım eden böylece savaşın kazanan

tarafını belirleyen bir kadın olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Diğer Kadın Karakterler

3.1. Nü Shi (女尸)

“Guzhong Dağı’nın 200 li daha doğusunda Guyao Dağı vardır. Burası Yan Di’nin kızının öldükten sonra gömüldüğü yerdir. Nü Shi öldükten sonra Yaocao bitkisine dönüşmüştür. Yaprakları iç içe katlı, sarı çiçeklidir. Meyvesi küskütün tohumuna benzer. Onu yersen çekici olursun” (Chen, 2008, s. 383).

Çin mitolojisinde öldükten sonra başka bir hayvana ya da bitkiye dönüşme inancı sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Yan Di’nin kızının gömülü olduğu yerde ölen Nü Shi, çekiciliğin temsilcisi olan bir bitkiye dönüşmüştür. Buradan hareketle Nü Shi’nin Yaocao bitkisinin niteliklerini ve faydalarını temsil eden bir mitolojik kadın karakter olduğunu söylemek mümkündür.

3.2. Nü Ji (女祭) ve Nü Qi (女戚)

Nü Ji ve Nü Qi iki ırmağın ortasında, kuzeyde yaşarlar. Nü Ji yüzgeçsiz yılan balığını elinde tutarken, Nü Qi kesme tahtasını tutuyordu. Ci kuşu ve Dan kuşu sarı ve yeşil baykuşa benzer kuş türleridir. Hangi ülke onlara aldırmasa, o ülke yok olur. Onlar Nü Qi’nin kuzeyinde yaşarlar. Ci kuşunun insan kafası vardır ve dağın zirvesinde yaşar. Bazıları ona yeşil ve sarı olan kuşların ortak adı Wei kuşu diye seslenir (Chen, 2008, ss. 254,255).

Bu metinde geçen iki farklı kadının söz konusu ırmakların karakterine ilişkin birer sembol olduğu söylenebilir. Bunlardan biri ırmaktan elde edilen bir besin kaynağını temsil ederken diğeri de onu insan faydasına sunmak üzere kullanılan temel aleti sembolize etmektedir. Metnin devamında iki kuştan bahsetmekte ve bu kuşlara kim aldırmasa o toprakların yok olacağı geçmektedir. Shang Hai Jing eserinde bu tür batıl inançlara çok rastlanmaktadır. Dönem insanının inançlarına bu açıdan ışık tutmaktadır.

3.3. Nü Chou (女丑)

Herhangi bir tanrıçalık vasfı taşımayan Nü Chou sıradan bir karakter olarak, Shan Hai Jing’de şöyle geçmektedir:

Nü Chou’un cesedi canlı doğar ve on güneşin kavurucu sıcaklığı tarafından öldürülür. Zhang Fu Guo’nun kuzeyinde yaşar. Güneşten saklanmak için sağ eli yüzünü kapatır. On güneş Nü Chou’un yaşadığı dağın üstünde asılıdır (Chen, 2008, s. 255). Büyük topraklarda Long Dağı vardır. Burası güneşin ve ayın battığı yerdir. Burada üç bataklık vardır. Kunwu insanı buradan yemeklerini alır. Burada yeşil kıyafet giyen biri vardır. Yüzünü kolu ile saklar. Bu kadın Nü Chou’un cesedir (Chen, 2008, s. 328).

Burada Nü Chou karakteri doğanın en büyük tehditlerinden biri olan kuraklığın doğrudan hedefindedir. Ama yenilmez. Onun her seferinde cesedinden yeniden doğuşu kadının direnç ve dirayetini sembolize eder. Güneş sadece bir yaşam kaynağı değildir tarım toplumlarının korkulu rüyası olan kuraklığın da nedenidir. Bir tarım toplumu olan Çin’de kuraklık her zaman en tehlikeli doğa olaylarından biri olmuştur. Tarih boyunca kuraklık ile savaşları birçok mitolojik hikâyeye konu olmuştur. Shang Hai Jing’de adı geçen Nü Chou kuraklıkla mücadeleyi sembolize eden bir kadın karakter olarak dikkati çekmektedir.

3.4. Nü Zi (女子)

Dazhong beyliğinin doğusunda Ousi adında bakır topraklar vardır. Burada bir kadın ağacın üstünde diz çöker ve ağzından ipek çıkarır (Chen, 2008, s. 267). Quanfeng beyliği, Quanrong beyliği olarak da bilinir. İnsanları köpeğe benzer. Burada bir kadın diz çöküp bir bardak şarap ve yemek sunar. Wenma adında çizgili bir at vardır. Beyaz vücudu parlak kırmızı yelesi vardır. Gözleri altın gibi parlar, Jiliang diye çağırılır. Her kim o atı sürerse bin yıl yaşar (Chen, 2008, s. 299). Nü Zi beyliği, Wu Xian’in kuzeyindedir. Etrafları su ile çevrili iki kadın burada yaşar. Bazıları onların

bir kapı içinde yaşadığını söyler (Chen, 2008, s. 256).

Nü Zi'nın kelime anlamı kadındır ve eserin üç farklı bölümünde kimlikleri belli olmayan farklı kadınları konu almıştır. İlk metinde adı geçen kadının ağzından ipeğin çıkması kadının Çin ekonomisinde oynadığı belirleyici ve temel rolün sembolü olarak kabul edilebilir. Nitekim Çin mitolojisinde ipek her zaman kadınlara özdeşleştirilmiştir. Bu durum, ipeğin bir kumaş olarak yumuşaklığı, parlaklığı ve dayanıklılığı ile kadınsı özellikler taşıması ve bir toplumun ekonomisini de ayakta tutarak onun var olma savaşında temel bir rol üstlenmesi bakımından üzerinde dikkatle durulması gereken bir husustur. İkinci metinde diz çöküp şarap ve yemek sunan bir kadın tasviri yapılmıştır. Çinlilerin o dönem kadına biçilen rolü hakkında ipuçları barındıran bu metinde içki ve yemeğe atfedilen anlamının araştırılması gerekmektedir. Zira bu metinde tasvir edilen kadın yere diz çökmesiyle bir hizmetkar olarak düşünülüp kadının ikincil rolünün temsilcisi de olabilir ya da insanın fiziki varlığını sürdürmesi için zorunlu olan içecek ve yiyeceğin kaynağı olarak önemine de vurgu yapıyor olabilir. Üçüncü metin ise sadece kadınlardan oluşan bir toplum ve siyasal yapılanmaya işaret etmektedir. Şu anda Çin topraklarında halen anaerkil bir yaşam tarzına sahip olan Wusuoların varlığı da düşünüldüğünde metinde geçen kadın beyliğinin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

3.5. Nü Qian (女虔) ve Shi Jing (士敬)

Nü Qian ve Shi Jing herhangi bir özelliğe sahip olmayan kadınlardır. İsimlerinin geçmesinin tek nedeni soyağacının ortaya konulmasıdır.

Burada Shou Ma adında bir beylik vardır. Nanyue, Zhoushan'ın Nü Qian adındaki kızıyla evlidir. Nü Qian, Ji Ge'yi dünyaya getirmiştir. Ji Ge, Shou Ma'yı dünyaya getirmiştir. Shou Ma güneşin sağ altında bekler ve kendi gölgesini bulamaz. Yüksek sesle bağırır ama kendi sesini duyamaz. Burası o kadar sıcaktır ki gitmemek daha iyidir (Chen, 2008, s. 355). Büyük çorak arazilerde Huantou adında bir adam vardır. Gun'un karısı Shi Jing'dir. Shi Jing'in oğlu Yanrong'dur. Huantou'da

Yanrong'un oğludur. İnsan suratı, kuş gagası ve kanatları ile Huantou denizde balık yer ve kanatlarını baston gibi kullanarak hareket eder. Ayrıca darı, marul tahıl ve kavak yer. Huantou adında bir beylik vardır (Chen, 2008, s. 341).

Yukarıdaki iki metinde de genellikle erkek şahısların anneleri ya da eşleri olmaları dışında bir bilgiye rastlanamayan iki kadından bahsedildiği açıkça görülmektedir. Dolayısıyla bu metin parçaları Shang Hai Jing'de kadına biçilen bir diğer görev olan soyun devamını sağlamakla ilgili bilgileri içermektedir.

3.6. Nü He Yue Mu Guo (女和月母国)

Burada Nü He Yue Mu beyliği vardır. Burada Wan adında bir adam vardır. Kuzey tarafına da Wan denir. Buradan esen rüzgâra Yan denir. Wan doğu uçta yaşar ve güneş ve ay yanlış hareket etmesin diye onların hareketlerini kontrol eder. Ayrıca gece ve gündüzün kısıklık uzunluklarına başkanlık yapar (Chen, 2008, s. 330).

Başlık tam olarak Türkçeleştirildiğinde "Kadın ve Ayın Annesi Beyliği" anlamı çıkmaktadır. Ancak metnin devamında kadınlar ile alakalı bir bilgi olmaması dikkat çekmektedir. Bu topraklarda yaşayan Wan adında bir adamın gökbilimi adına yapmış oldukları ve görevlerinden bahsetmektedir.

3.7. Shi Wu (十巫)

Büyük çorak arazilerde Fengjuyumen adında bir dağ vardır. Burası güneş ve ayın battığı yerdir. Burada Ling dağı vardır. On büyücü olan Wuxian, Wuji, Wufen, Wupeng, Wugu, Wuzhen, Wuli, Wudi, Wuxie ve Wuluo gökyüzüne çıkıp Ling Dağına inerler. Bu dağ onların yüzlerce bitkisel ilaç yaptıkları yerdir (Chen, 2008, ss. 348,349).

Metinde on farklı büyücünün isimlerine, göğe çıkıp inmelerine ve yapmış oldukları bitkisel ilaçlara değinmiştir. Anne Birrel'in "Gendered Power: A Discourse on Female Gendered Myth in the Classic of Mountains and Seas" (Birrel, 2002, s. 8) isimli makalesinde büyücüleri kadın cinsi olarak almış ancak tarafımızca yürütülen araştırmada herhangi bir cinsiyet bilgisine

ulaşılamamıştır. Bu isimlere Anne Birrel'in yorumunun da bilinmesi açısından yer verilmiştir.

3.8. Nü Ji Nü Mie

“Burada Hanhuang Beyliği vardır. Nü Ji ve Nü Mie diye iki kişi buradadır” (Chen, 2008, s. 355).

Bu metinden edindiğimiz bilgi kadınların nerede yaşadığı ve isimleri. Eserin diğer bölümlerinde bu isimlere rastlanamamıştır.

Sonuç

Mitler, bir toplumun içinde yaşadığı dünyayı anlamlandırılan kuşaktan kuşağa aktararak o toplumun karakterini oluşturan söylenceler olarak medeniyetlerin tarihine de ışık tutarlar. Çin'in en eski yazılı kaynaklarından biri olan ve antik Çin medeniyeti ile ilgili hemen her alanda mitoloji ve efsanelerle iç içe bilgilere yer veren Shan Hai Jing'deki anlatılar dönemin sosyokültürel dünyası hakkında oldukça önemli ipuçları vermektedir. Bu çalışma söz konusu eserde adı geçen mitolojik kadın karakterleri ele almaktadır. Amacı farklı klasik kaynaklardan hareketle antik dönem Çin kadınının konumunu ele alacak çalışmalara ışık tutmaktır. Çünkü en eski yazılı kaynaklardan biri olarak Shan Hai Jing'de yer alan bilgilerin daha sonraki klasik eserlere de temel oluşturmuş olma ihtimali oldukça yüksektir. Bu nedenle antik dönem Çin medeniyetinde kadını anlamak için bu kaynağa başvurulması büyük önem taşımaktadır. Zira Çin kültüründe varlığı bilinen kadın karakterler en özgün halleri ile bu eserde yer almaktadırlar. Daha sonraki hanedanlıklarda kaleme alınan eserlerde özellikle tanrıçaların statülerinin değişikliğe uğratıldığı bilinen bir gerçektir.

Bu çalışmada Shan Hai Jing içinde geçen kadın karakterler üç bölümde incelenmiştir. İlk bölümde hükümdar aile üyeleri olarak adı geçen mitolojik kadın karakterler işlenmiş, ikinci bölümde tanrıça olarak tasvir edilen kadınlara yer verilmiş, üçüncü bölümde ise bunların dışında yer alan farklı özellikleri ile eserde adı geçen kadınlar ele alınmıştır. Eski Çin kültür ve geleneğinde kadın cinsiyetinin yerini görmeyi hedefleyerek başlanan çalışmada en yüksek derecede sınıflandırılmış tanrıçalardan bunun tam tersi olarak sadece

nesillerin devamı için çocuk doğurma sorumluluğunu yerine getirmiş sıradan kadınlara da rastlanmaktadır. Hükümdarların aile üyeleri olan kadınlar bazen dikkat çekici özellikleri ve güçleri ile ön plana çıkarken bazılarının ise onların eşi ya da kızı olmaktan başka bir niteliği bulunmamaktadır. Ancak bu aile ilişkileri antik Çin'deki kadının konumu hakkında bilgi verme potansiyeline sahiptir. Shan Hai Jing'de aynı zamanda bazen yaratıcılıkları ile bazen ölümsüzlük bahşetmeleri ile bazen de gücü temsil eden ve mitolojik anlatıların en yüksek statülerinden birini oluşturan tanrıçalara da rastlanmaktadır. Bu tanrıçalarla ilgili veriler, Çin mitolojisinde kadının rolüne ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Diğer taraftan Shang Hai Jing'de bitkilerin, doğal kaynaklar ve onların işlenmesini temsil eden kadınlardan, kuraklıkla mücadele eden kadınlara, bir hizmetkar olarak içki ve yemek sunmaktan Çin kültürünün belki de en önemli unsuru olan ipeğin yaratıcısı olan kadınlara kadar çok sayıda ve çeşitli kadın karakterlere de rastlanmaktadır. Dolayısıyla antik Çin'in en eski, önemli ve kapsamlı yazılı eserlerinden biri olan Shan Hai Jing'de kadının bu derece geniş bir yelpaze içinde ele alınıyor oluşu, kadının sosyal hayatta oynadığı temel rolün bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Kaynakça

- Birrel, A. (2002). Gendered Power: A Discourse on Female Gendered Myth in the Classic of Mountains and Seas. *Sino Platonic Papers*, (120), 1-47.
- Chen, C. (2008). *Shan Hai Jing (山海经)*. Shanghai: Shanghai Guji Chubanshe.
- Okay, B. (1985). Çin Efsanelerinde Güneş. *Ankara Üniversitesi DTCF Doğu Dilleri, IV* (1'den ayrı basım). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 161-168.
- Xü, J. (2004). *Shi Ji (史记)*. Shanghai: Han Yu Da Ci Dian Chu Ban She.
- Du, W. (2014). *Xiwangmu Gushi de Wenben Yanbian Ji Wenhua Neihan Nankai Daxue* (Yayımlanmamış Doktora tezi) Nankai Üniversitesi, Nankai.
- Wang, R. (2003). *Images of Women in Chinese Thought and Culture*. Indianapolis: Hackett Publishing.
- Zhang, Y. (2010). *Tujie Shan Hai Jing (图解山海经)*. Chang Chun: Jilin Chubanshe.

Notlar

ⁱ Shān Hǎi Jīng: Shan: dağ, Hai: deniz Jing ise klasik metin anlamına gelmektedir. Tarafımızca eser Türkçe 'ye Dağlar ve Denizler Klasiđi olarak çevrilebilir ancak henüz Türkçe'ye resmi olarak kazandırılmadığı için çalışmada orijinal adı kullanılacaktır.

ⁱⁱAntik Çin'de bir uzunluk ölçü birimidir. Yüz li yaklaşık olarak 50 km'dir.

ⁱⁱⁱYing Long (应龙) antik dönem Çin efsanelerinde geçen bir ejderha türüdür.